

Det finanspolitiska ramverket

Harry Flam

Presentation vid möte med
Nationalekonomiska föreningen 2020-01-30

Historik (1)

- Ny budgetprocess från och med budgetåret 1997 (efter förslag av Riksdagsutredning som påbörjades före krisen, men även av ESO-rapport och Lindbeckkommissionen):
 - ”Uppifrån och ned” i stället för ”nedifrån och upp”
 - Budgetpropositionen skulle vara heltäckande, inga propositioner efteråt
 - Valperioden förlängdes från tre till fyra år för att främja långsiktighet
- Ny process för regeringskansliets budgetarbete och nya mål för finanspolitiken
 - Mål för statskulden och därmed för budgetsaldot och ett utgiftstak
 - Lag om överskottsmål och utgiftstak 2010
 - Balansmål för regioner och kommuner 2000

Historik (2)

- Finanspolitiskt råd 2007
- Ytterligare lagstiftning i stället för praxis 2014 (Budgetprocesskommittén)
 - Regelverket kring rambeslutsprocessen
 - Reglera regeringens skyldighet att följa upp och utvärdera de budgetpolitiska målen
 - Beslut om budgetpolitiska mål samtidigt med beslut om utgiftsramar och inkomstberäkning

Nationella finanspolitiska ramverket

- Budgetprocessen i regeringskansliet och riksdagen
- Utgiftstak för statens utgifter (exklusive ränteutgifter)
- Mål för det offentliga sparandet
- Balansmål för regioner och kommuner
- Skuldankare
- Granskning av fristående organ
- Översyn av målet för det offentliga sparandet och skuldankaret vart åttonde år och nära riksdagsval

Budgetprocessen (1)

- Regeringen bereder och lämnar budgetproposition senast 20 september (senare under valår)
- Riksdagen beslutar i första steget om storleken på totala utgifterna och för vart och ett av 26 utgiftsområden
- I andra steget fattas beslut om anslag inom varje utgiftsområde
- ”En sådan process innebär ... att växlande majoriteter i beslut om enskilda budgetfrågor, som riskerar att försvaga statens budget, kan undvikas. Det innebär också att en minoritetsregering har förhållandevis goda möjligheter att få budgetpropositionens förslag godkända av riksdagen.”

Budgetprocessen (2)

- Ändringar av och tillägg till *innevarande* års budget kan regeringen föreslå i samband med budgetpropositionen och i vårändringsbudgeten, eller om det finns särskilda skäl
- Ändringar med budgetkonsekvenser genom utskottsinitiativ och tillkännagivanden är inte reglerade i lag
- Budgetprocesskommittén (2013) föreslog principer men kunde inte enas, överskottsmålskommittén (2016) anslöt sig till dessa och hänskjöt frågorna till särskild utredning, "En sammanhållen budgetprocess" (2017), men denna kunde heller inte enas

Utgiftstak

- Riksdagen fattar varje år beslut om utgiftstak för budgetåret tre år framåt.
- Utgiftstaket gäller alla 27 utgiftsområden utom område 26 (statsskuldsräntor) och utgifterna i ålderspensionssystemet
- Det bör finnas en marginal mellan tak och faktisk nivå **men inte så stor att taket förlorar sin disciplinerande effekt**
- Taket kan ändras löpande **men om det görs ofta förlorar det sin funktion**

Mål för det offentliga sparandet

- Mål om 1/3 procents överskott över en konjunkturcykel för det *faktiska* finansiella sparandet (i staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn)
- Regeringen ska två gånger per år rapportera till riksdagen
- Om tydlig avvikelse från målet föreligger ska regeringen vidta åtgärder, normalt genom att låta "automatisk" budgetförstärkning slå igenom men också beroende på konjunkturläge

Balansmål för regioner och kommuner

- Budgeten och resultatet ska balansera varje år (förutsatt att investeringsutgifterna är lika stora som avskrivningarna)
- Resultatutjämningsreserv är tillåten (för närvarande totalt 16 miljarder)

Skuldankare

- Offentliga sektorns konsoliderade finansiella bruttoskuld ska ha ett riktvärde på 35 procent av BNP.
- Riktvärdet är inte ett mål utan en ”styråra” för sparandet
- Om nivån över- eller underskrids med mer än 5 procent ska regeringen förklara varför för riksdagen och redovisa åtgärder

Uppföljning, granskning och utvärdering (1)

- Finanspolitiken följs upp och granskas av
 - Finanspolitiska rådet
 - Riksrevisionen
 - Konjunkturinstitutet
 - Ekonomistyrningsverket
- Finanspolitiska rådet ska avgöra om det föreligger en avvikelse från överskottsmålet baserat på (men inte enbart) det strukturella sparandet under det innevarande och det närmast följande året tydligt avviker från målnivån.
- ”Tydligt” tolkas av rådet som att strukturella sparandet avviker mer än +/- 0,5 % från 0,33 %

Uppföljning, granskning och utvärdering (2)

- Strukturella sparandet är svårberäknat och beror bl.a. på bedömningar och antaganden, vilket försvårar styrningen av finanspolitiken och utvärderingen